

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

4 mai 2017 *

„Trimitere preliminară — Articolul 56 TFUE — Libera prestare a serviciilor — Prestare de tratamente stomatologice — Legislație națională care interzice în mod absolut publicitatea pentru servicii de tratament stomatologic — Existența unui element transfrontalier — Protecția sănătății publice — Proportionalitate — Directiva 2000/31/CE — Servicii ale societății informaționale — Publicitate realizată prin intermediul unui site internet — Membru al unei profesii reglementate — Norme profesionale — Directiva 2005/29/CE — Practici comerciale neloiale — Dispoziții naționale în legătură cu sănătatea — Dispoziții naționale privind profesiile reglementate”

În cauza C-339/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel, strafzaken (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Secția corecțională, Belgia), prin decizia din 18 iunie 2015, primită de Curte la 7 iulie 2015, în procedura penală împotriva

Luc Vanderborght,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul L. Bay Larsen (raportor), președinte de cameră, și domnii M. Vilaras, J. Malenovsky, M. Safjan și D. Šváby, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: domnul V. Tourrès, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 7 iulie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Luc Vanderborght, de S. Callens, de M. Verhaege și de L. Boddez, advocaten;
- pentru Verbond der Vlaamse Tandartsen VZW, de N. Van Ranst și de V. Vanpeteghem, advocaten;
- pentru guvernul belgian, de C. Pochet, de J. Van Holm și de J.-C. Halleux, în calitate de agenți, asistați de A. Fromont și de L. Van den Hole, advocaten;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de W. Ferrante, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

* Limba de procedură: neerlandeza.

— pentru Comisia Europeană, de D. Roussanov și de F. Wilman, în calitate de agenți,
după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 septembrie 2016,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 49 și 56 TFUE, a Directivei 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”) (JO 2005, L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260) și a Directivei 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă („Directiva privind comerțul electronic”) (JO 2000, L 178, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).
- 2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unei proceduri penale angajate împotriva domnului Luc Vanderborght, dentist cu sediul în Belgia, urmărit penal pentru încălcarea unei reglementări naționale care interzicea orice publicitate pentru prestarea de tratamente stomatologice.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 92/51/CEE

- 3 Articolul 1 din Directiva 92/51/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 privind cel de-al doilea sistem general de recunoaștere a formării profesionale, de completare a Directivei 89/48/CEE (JO 1992, L 209, p. 25, Ediție specială, 5/vol. 2, p. 212), prevede:

„În sensul prezentei directive:

[...]

- (f) prin activitate profesională reglementată se înțelege activitatea profesională pentru care accesul sau exercitarea ori una din formele de exercitare într-un stat membru sunt condiționate, direct sau indirect, în temeiul actelor cu putere de lege și al actelor administrative de deținerea unui titlu oficial de calificare sau a unui atestat de competență. [...]

[...]”

Directiva 98/34/CE

- 4 Articolul 1 punctul 2 din Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale (JO 1998, L 204, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a

Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998 (JO 1998, L 217, p. 18, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 282) (denumită în continuare „Directiva 98/34”), definește noțiunea „serviciu” după cum urmează:

„[O]rice serviciu al societății informaționale, adică orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului.

În sensul prezentei definiții:

- «la distanță» înseamnă că serviciul este prestat fără ca părțile să fie prezente simultan;
- «prin mijloace electronice» înseamnă că serviciul este transmis inițial și primit la destinație prin intermediul echipamentului electronic pentru prelucrarea (inclusiv arhivarea digitală) și stocarea datelor, și este transmis integral, transferat și recepționat prin cablu, radio, mijloace optice sau alte mijloace electromagnetice;
- «la solicitarea individuală a beneficiarului serviciilor» înseamnă că serviciul este prestat prin transmiterea datelor în urma solicitării individuale.

[...]”

Directiva 2000/31

- 5 Considerentul (18) al Directivei 2000/31 enunță:

„Serviciile societății informaționale cuprind o gamă largă de activități economice care se desfășoară on-line. [...] Serviciile societății informaționale nu se limitează exclusiv la servicii în urma cărora se încheie contracte on-line, ci, în măsura în care acestea reprezintă o activitate economică, se extind la servicii care nu sunt remunerate de cei care le primesc, cum ar fi serviciile care furnizează informații on-line ori comunicări comerciale [...] Activitățile care, prin natura lor, nu pot fi desfășurate la distanță prin mijloace electronice, precum controlul autorizat al conturilor unei societăți sau consultul medical care necesită examinarea fizică a pacientului, nu sunt servicii ale societății informaționale.”

- 6 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede:

„În sensul prezentei directive, următorii termeni au înțelesurile de mai jos:

- (a) «servicii ale societății informaționale»: servicii în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva [98/34];

[...]

- (f) «comunicare comercială»: orice formă de comunicare destinată să promoveze, direct sau indirect, bunurile, serviciile sau imaginea unei întreprinderi, organizații sau persoane care efectuează o activitate comercială, industrială, meșteșugărească sau exercită una din profesiile reglementate. [...]

[...]

- (g) «profesie reglementată»: orice profesie, fie în sensul articolului 1 litera (d) din Directiva 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind un sistem general de recunoaștere a diplomelor din învățământul superior obținute ca urmare a absolvirii învățământului și formării profesionale cu durată minimă de trei ani [...], fie în sensul articolului 1 litera (f) din Directiva [92/51] [...];

[...]”

- 7 Articolul 8 alineatele (1) și (2) din directiva menționată, intitulat „Profesii reglementate”, are următorul cuprins:

„(1) Statele membre veghează ca utilizarea comunicărilor comerciale care fac parte dintr-un serviciu al societății informaționale sau constituie un astfel de serviciu prestat de un membru al unei profesii reglementate să fie permisă sub rezerva respectării normelor profesionale privind, în special, independența, demnitatea și onoarea profesiei, precum și secretul profesional și onestitatea față de clienți și alți membri ai profesiei.

(2) Fără a aduce atingere autonomiei organismelor și asociațiilor profesionale, statele membre și Comisia încurajează aceste organisme și asociații profesionale să elaboreze coduri de conduită la nivel comunitar pentru a preciza tipurile de informații care pot fi transmise cu sensul de comunicări comerciale, în conformitate cu normele menționate la alineatul (1).”

Directiva 2005/29

- 8 Considerentul (9) al Directivei 2005/29 enunță:

„Prezenta directivă nu aduce atingere acțiunilor individuale ale celor care au fost afectați de o practică comercială neloială. Ea se aplică, de asemenea, fără a aduce atingere normelor comunitare și de drept intern privind [...] aspecte privind sănătatea și siguranța produselor [...] statele membre vor putea astfel să mențină sau să instituie restricții sau interdicții ale practicilor comerciale din motive de protecție a sănătății și siguranței consumatorilor pe teritoriul lor, indiferent unde se situează sediul social al comerciantului, de exemplu în legătură cu alcoolul, tutunul sau produsele farmaceutice. [...]”

- 9 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede:

„În sensul prezentei directive:

[...]

(c) «produs» înseamnă orice bunuri sau servicii, inclusiv bunuri imobile, drepturi și obligații;

(d) «practici ale întreprinderilor față de consumatori» (denumite în continuare practici comerciale) înseamnă orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, inclusiv publicitatea și comercializarea, efectuată de un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori;

[...]”

- 10 Articolul 3 din directiva menționată prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori definite la articolul 5 înainte, în timpul și după o tranzacție comercială în legătură cu un produs.

[...]

(3) Prezenta directivă nu aduce atingere dispozițiilor comunitare sau de drept intern în legătură cu sănătatea și siguranța produselor.

[...]

(8) Prezenta directivă nu aduce atingere condițiilor de stabilire sau măsurilor de autorizare sau codurilor de conduită deontologică sau altor dispoziții speciale privind profesiile reglementate pe care statele membre le pot impune comercianților, în conformitate cu legislația comunitară, pentru a garanta faptul că aceștia îndeplinesc un nivel ridicat de integritate.

[...]”

Dreptul belgian

- 11 Articolul 8 *quinquies* din Koninklijk Besluit houdende reglement op de beoefening van de tandheelkunde (Decretul regal privind reglementarea practicării stomatologiei) din 1 iunie 1934 (*Belgisch Staatsblad* din 7 iunie 1934, p. 3220) prevede următoarele:

„În scopul informării publice, pe clădirea în care o persoană calificată [...] își desfășoară activitatea de medic stomatolog se poate amplasa numai o inscripție sau o tăbliță de dimensiuni reduse și cu aspect discret pe care să figureze numele practicianului și eventual calificarea sa potrivit legii, zilele și orele de program și denumirea întreprinderii sau a organismului de servicii medicale în cadrul căruia practicianul își desfășoară activitatea profesională; aceasta poate menționa, de asemenea, specializarea stomatologică în care își desfășoară preponderent activitatea persoana calificată: operații stomatologice, proteze orale, ortodonție, chirurgie dentară.

[...]”

- 12 Potrivit articolului 1 din Wet betreffende de publiciteit inzake tandverzorging (Legea privind publicitatea în materie de tratamente stomatologice) din 15 aprilie 1958 (*Belgisch Staatsblad* din 5 mai 1958, p. 3542):

„Nimeni nu poate face niciun fel de publicitate, direct sau indirect, pentru efectuarea, în Belgia sau în străinătate, de tratamente a unor afecțiuni, leziuni sau anomalii buco-dentare sau pentru a asigura efectuarea acestora prin intermediul unei persoane calificate sau necalificate, printre altele prin expunere în vitrină sau prin tăblițe, inscripții sau plăcuțe care pot fi înșelătoare din punctul de vedere al legalității activității indicate, prin intermediul unor prospecte, circulare, foi volante și broșuri, prin intermediul presei, al radioului și al televiziunii sau al cinematografului [...]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 13 La momentul faptelor care au generat procedura penală împotriva sa, domnul Vanderborght își desfășura activitatea în calitate de medic stomatolog calificat în Opwijk (Belgia). Această procedură a fost inițiată împotriva sa pentru motivul că, cel puțin în perioada martie 2003-ianuarie 2014, ar fi făcut publicitate pentru prestarea de tratamente stomatologice cu încălcarea dreptului belgian.
- 14 Din decizia de trimitere reiese că domnul Vanderborght a instalat un panou format din trei fețe imprimare care indicau numele său, calitatea sa de dentist, adresa site-ului său internet, precum și numărul de telefon al cabinetului său.
- 15 În plus, domnul Vanderborght a creat un site internet destinat să informeze pacienții cu privire la diferitele tipuri de tratamente pe care le realizează în cabinetul său. În sfârșit, el a publicat câteva anunțuri publicitare în ziare locale.
- 16 Procedura penală este consecința unei plângeri formulate de Verbond der Vlaamse Tandartsen VZW, o asociație profesională.

- 17 La 6 februarie 2014, Ministerul Public a solicitat trimiterea domnului Vanderborght în fața tribunal correctionnel (Tribunalul Corecțional). Prin ordonanța din 25 martie 2014, camera de consiliu l-a trimis în fața Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel, strafzaken (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Secția corecțională, Belgia).
- 18 În fața instanței de trimitere, domnul Vanderborght susține că articolul 1 din Legea din 15 aprilie 1958 privind publicitatea în materie de tratamente stomatologice, care interzice în mod absolut orice publicitate privind prestarea de tratamente stomatologice, precum și articolul 8 *quinquies* din Decretul regal din 1 iunie 1934 privind reglementarea practicării stomatologiei care stabilește anumite cerințe de discreție în ceea ce privește plăcuțele cabinetelor stomatologice sunt contrare dreptului Uniunii, în special Directivelor 2005/29 și 2000/31, precum și articolelor 49 și 56 TFUE.
- 19 Instanța de trimitere constată că litigiul principal prezintă o dimensiune transfrontalieră, bazându-se, printre altele, pe informațiile potrivit cărora domnul Vanderborght difuzează pe internet reclame care pot ajunge la pacienți în alte state membre și acordă tratament unei clientele care provine în parte din alte state membre.
- 20 În acest context, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel, strafzaken (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Secția corecțională) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Directiva 2005/29 trebuie interpretată în sensul că se opune unei legi naționale care interzice în mod absolut oricărei persoane să facă orice fel de publicitate pentru tratamente stomatologice, cum este articolul 1 din Legea din 15 aprilie 1958 privind publicitatea în materie de tratamente stomatologice?
 - 2) Interdicția publicității pentru tratamente stomatologice trebuie asimilată cu o «dispoziție legală în legătură cu sănătatea și siguranța produselor», în sensul articolului 3 alineatul (3) din Directiva 2005/29?
 - 3) Directiva 2005/29 trebuie interpretată în sensul că se opune unei dispoziții naționale cum este articolul 8 *quinquies* din Decretul regal din 1 iunie 1934 privind reglementarea practicării stomatologiei, în care se detaliază cerințele de discreție pe care trebuie să le respecte plăcuța cabinetului unui stomatolog destinată publicului?
 - 4) Directiva 2000/31 trebuie interpretată în sensul că se opune unei legi naționale care interzice în mod absolut oricărei persoane să facă orice fel de publicitate pentru tratamente stomatologice, inclusiv publicitatea comercială prin mijloace electronice (site internet), cum este articolul 1 din Legea din 15 aprilie 1958 privind publicitatea în materie de tratamente stomatologice?
 - 5) Ce interpretare trebuie dată noțiunii «servicii ale societății informaționale», astfel cum este definită la articolul 2 litera (a) din Directiva 2000/31, care face trimitere la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 98/34?
 - 6) Articolele 49 și 56 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale cum este cea în discuție în litigiul principal, prin intermediul căreia se impune o interdicție totală a publicității pentru tratamente stomatologice în scopul protecției sănătății publice?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima-a treia întrebare

- 21 Prin intermediul întrebărilor prima-a treia, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă Directiva 2005/29 trebuie interpretată în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care protejează sănătatea publică și demnitatea profesiei de dentist, pe de o parte, interzicând în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice și, pe de altă parte, stabilind anumite cerințe de discreție în ceea ce privește plăcuțele cabinetelor stomatologice.
- 22 Pentru a răspunde la aceste întrebări, trebuie să se stabilească, cu titlu introductiv, dacă reclamele care fac obiectul interdicției în discuție în litigiul principal constituie practici comerciale în sensul articolului 2 litera (d) din Directiva 2005/29 și, prin urmare, sunt supuse prevederilor acesteia din urmă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag, C-540/08, EU:C:2010:660, punctul 16).
- 23 În această privință, este necesar să se arate că, utilizând o formulare deosebit de largă, articolul 2 litera (d) din această directivă definește noțiunea „practică comercială” drept „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, inclusiv publicitatea și comercializarea, efectuată de un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori” (Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag, C-540/08, EU:C:2010:660, punctul 17).
- 24 În plus, în conformitate cu articolul 2 litera (c) din directiva menționată, noțiunea „produs” vizează, la rândul său, orice bunuri sau servicii.
- 25 Rezultă de aici că publicitatea pentru servicii de tratament stomatologic, precum cea în discuție în litigiul principal, indiferent că este prin publicări în periodicele publicitare, pe internet sau prin intermediul plăcuțelor, constituie o „practică comercială” în sensul Directivei 2005/29.
- 26 În aceste condiții, potrivit articolului 3 alineatul (3) din directiva menționată, aceasta nu aduce atingere dispozițiilor din dreptul Uniunii sau de drept intern în legătură cu sănătatea și cu siguranța produselor.
- 27 Pe de altă parte, trebuie subliniat că articolul 3 alineatul (8) din directiva menționată nu aduce atingere codurilor de conduită deontologică sau altor dispoziții speciale privind profesiile reglementate pe care statele membre le pot impune comercianților, în conformitate cu legislația Uniunii, pentru a garanta că aceștia îndeplinesc un nivel ridicat de integritate.
- 28 Astfel, din această dispoziție decurge că Directiva 2005/29 nu are ca efect repunerea în discuție a normelor naționale în legătură cu sănătatea și cu siguranța produselor sau cu dispozițiile specifice care guvernează profesiile reglementate.
- 29 Or, din decizia de trimitere reiese că legislația națională în discuție în litigiul principal, și anume articolul 1 din Legea din 15 aprilie 1958 privind publicitatea în materie de tratamente stomatologice și articolul 8 *quinquies* din Decretul regal din 1 iunie 1934 privind reglementarea practicării stomatologiei, protejează sănătatea publică, respectiv demnitatea profesiei de dentist, astfel încât intră sub incidența articolului 3 alineatele (3) și (8) din Directiva 2005/29.
- 30 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima-a treia întrebare că Directiva 2005/29 trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care protejează sănătatea publică și demnitatea profesiei de

dentist, pe de o parte, interzicând în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice și, pe de altă parte, stabilind anumite cerințe de discreție în ceea ce privește plăcuțele cabinetelor stomatologice.

Cu privire la a patra și la a cincea întrebare

- 31 Prin intermediul celei de a patra și al celei de a cincea întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă Directiva 2000/31 trebuie interpretată în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice, în măsura în care aceasta interzice orice formă de comunicări comerciale prin mijloace electronice, inclusiv prin intermediul unui site internet creat de un dentist.
- 32 În această privință, trebuie subliniat că articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată prevede principiul potrivit căruia statele membre veghează ca utilizarea comunicărilor comerciale care fac parte dintr-un serviciu al societății informaționale sau constituie un astfel de serviciu prestat de un membru al unei profesii reglementate să fie permisă.
- 33 Reiese din articolul 2 litera (g) din Directiva 2000/31 coroborat cu articolul 1 litera (f) din Directiva 92/51 la care face trimitere această primă dispoziție că trebuie, printre altele, să fie considerată o „profesie reglementată” activitatea profesională pentru care accesul sau exercitarea sunt condiționate, în temeiul actelor cu putere de lege și al actelor administrative, de deținerea unui titlu oficial de calificare sau a unui atestat de competență.
- 34 Din decizia de trimitere reiese că profesia de dentist constituie, în Belgia, o profesie reglementată, în sensul articolului 2 litera (g) din Directiva 2000/31.
- 35 În plus, în aplicarea articolului 2 litera (a) din Directiva 2000/31 coroborat cu articolul 1 punctul 2 din Directiva 98/34, noțiunea „servicii ale societății informaționale” cuprinde „orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului”.
- 36 Considerentul (18) al Directivei 2000/31 precizează că noțiunea „serviciile societății informaționale” cuprinde o gamă largă de activități economice care se desfășoară online și că aceasta nu se limitează exclusiv la servicii în urma cărora se încheie contracte online, ci, în măsura în care asemenea servicii reprezintă o activitate economică, se extind la servicii care nu sunt remunerate de cei care le primesc, cum ar fi serviciile care furnizează informații online ori de comunicări comerciale.
- 37 În aceste condiții, trebuie să se considere că publicitatea online poate constitui un serviciu al societății informaționale în sensul Directivei 2000/31 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 septembrie 2016, *Mc Fadden*, C-484/14, EU:C:2016:689, punctele 41 și 42).
- 38 Pe de altă parte, articolul 2 litera (f) din această directivă precizează că noțiunea „comunicare comercială” cuprinde, printre altele, orice formă de comunicare destinată să promoveze, direct sau indirect, serviciile unei persoane care exercită una dintre profesiile reglementate.
- 39 Rezultă că publicitatea referitoare la prestarea de tratamente stomatologice, efectuată prin intermediul unui site internet creat de un membru al unei profesii reglementate, constituie o comunicare comercială care face parte dintr-un serviciu al societății informaționale sau care constituie un asemenea serviciu, în sensul articolului 8 din Directiva 2000/31.

- 40 Prin urmare, este necesar să se considere că această dispoziție implică, după cum a subliniat avocatul general la punctul 50 din concluzii, că statele membre trebuie să se asigure că astfel de comunicări comerciale sunt, în principiu, autorizate.
- 41 În această privință, se impune a sublinia că interpretarea contrară propusă de Comisia Europeană, potrivit căreia dispoziția menționată acoperă doar reclamele furnizate de un membru al unei profesii reglementate în cazul în care acesta acționează ca furnizor de publicitate online, nu poate fi reținută, în măsura în care această interpretare ar avea drept rezultat reducerea în mod excesiv a domeniului de aplicare al dispoziției menționate.
- 42 Trebuie, astfel, să se amintească faptul că articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2000/31 are ca obiect să permită membrilor unei profesii reglementate să utilizeze servicii ale societății informaționale pentru a-și promova activitățile.
- 43 În aceste condiții, din dispoziția menționată reiese că comunicări comerciale precum cele menționate la punctul 39 din prezenta hotărâre trebuie să fie autorizate doar sub rezerva respectării normelor profesionale care vizează, printre altele, independența, demnitatea și onoarea profesiei reglementate în discuție, precum și secretul profesional și loialitatea atât față de clienți, cât și față de ceilalți membri ai acestei profesii.
- 44 Totuși, normele profesionale menționate în dispoziția respectivă nu pot, fără a o priva de efect util și fără a împiedica realizarea obiectivului urmărit de legiuitorul Uniunii, să interzică în manieră generală și absolută orice formă de publicitate online destinată să promoveze activitatea unei persoane care exercită o profesie reglementată.
- 45 Această interpretare este susținută de faptul că articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2000/31 prevede că statele membre și Comisia încurajează elaborarea de coduri de conduită care nu au ca obiect interzicerea acestui gen de publicitate, ci mai degrabă precizarea informațiilor care pot fi transmise cu sensul de comunicări comerciale, în conformitate cu aceste norme profesionale.
- 46 Rezultă că, deși conținutul și forma comunicărilor comerciale prevăzute la articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2000/31 pot fi încadrate în mod valabil prin norme profesionale, astfel de norme nu pot conține o interdicție generală și absolută a acestui tip de comunicări.
- 47 Această considerație este, de asemenea, valabilă în ceea ce privește o legislație națională precum cea în discuție în litigiul principal, care se aplică doar dentiștilor.
- 48 Astfel, trebuie subliniat că legiuitorul Uniunii nu a exclus profesii reglementate de sub incidența principiului autorizării comunicărilor comerciale online prevăzut la articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2000/31.
- 49 Prin urmare, cu toate că această dispoziție permite să se țină seama de particularitățile profesiunilor de sănătate în elaborarea normelor profesionale aferente, încadrând, eventual în mod strict, formele și modalitățile comunicărilor comerciale online menționate în dispoziția respectivă, în vederea, printre altele, a garantării faptului că nu se aduce atingere încrederii pe care pacienții o au în aceste profesii, nu este mai puțin adevărat că aceste norme profesionale nu pot interzice în mod valabil, în manieră generală și absolută, orice formă de publicitate online destinată să promoveze activitatea unei persoane care exercită o astfel de profesie.
- 50 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a patra și la a cincea întrebare că Directiva 2000/31 trebuie interpretată în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice

publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice, în măsura în care aceasta interzice orice formă de comunicări comerciale prin mijloace electronice, inclusiv prin intermediul unui site internet creat de un dentist.

Cu privire la a șasea întrebare

- 51 Prin intermediul celei de a șasea întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 49 și 56 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice.
- 52 Cu titlu prealabil, trebuie subliniat că, având în vedere răspunsul la a patra și la a cincea întrebare, este necesar să se considere că a șasea întrebare se referă, în definitiv, la compatibilitatea cu articolele 49 și 56 TFUE a unei asemenea legislații naționale în măsura în care aceasta interzice publicitatea care nu este realizată prin intermediul unui serviciu al societății informaționale.

Cu privire la admisibilitate

- 53 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, dispozițiile din tratat care garantează libertățile de circulație nu sunt aplicabile unei situații limitate din toate punctele de vedere la teritoriul unui singur stat membru (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 21 octombrie 1999, Jägerskiöld, C-97/98, EU:C:1999:515, punctul 42, și Hotărârea din 11 iulie 2002, Carpenter, C-60/00, EU:C:2002:434, punctul 28).
- 54 Desigur, cauza principală privește o procedură penală angajată împotriva unui dentist, resortisant belgian, stabilit în Belgia, care își exercită profesia în acest stat membru.
- 55 Cu toate acestea, din decizia de trimitere reiese că o parte din clientela domnului Vanderborgh vine din alte state membre.
- 56 Or, Curtea a statuat deja că faptul că o parte din clientelă este formată din cetățeni ai Uniunii care provin din alte state membre putea constitui un element transfrontalier care implică aplicarea dispozițiilor tratatului care garantează libertățile de circulație (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iunie 2015, Berlington Hungary și alții, C-98/14, EU:C:2015:386, punctele 25 și 26).
- 57 Prin urmare, este necesar să se considere că a șasea întrebare este admisibilă.

Cu privire la fond

- 58 Trebuie amintit că, atunci când o măsură națională se referă atât la libertatea de stabilire, cât și la libera prestare a serviciilor, Curtea examinează măsura în discuție, în principiu, numai în raport cu una dintre aceste două libertăți, dacă se dovedește că, în circumstanțele cauzei principale, una dintre ele este cu totul secundară în raport cu cealaltă și poate fi analizată în cadrul celeilalte [Hotărârea din 26 mai 2016, NN (L) International, C-48/15, EU:C:2016:356, punctul 39 și jurisprudența citată].
- 59 Or, o asemenea situație se regăsește în speță.
- 60 Astfel, în măsura în care elementul transfrontalier care determină aplicabilitatea dispozițiilor din tratat care garantează libertățile de circulație este constituit de deplasarea destinatarilor de servicii stabiliți într-un alt stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iunie 2015, Berlington Hungary și alții, C-98/14, EU:C:2015:386, punctul 26), trebuie să se răspundă la a șasea întrebare din perspectiva articolului 56 TFUE.

- 61 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă a Curții că trebuie considerate restricții privind libera prestare a serviciilor toate măsurile care interzic, îngreunează sau fac mai puțin atractivă exercitarea acestei libertăți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2008, Corporación Dermoestética, C-500/06, EU:C:2008:421, punctul 32, Hotărârea din 22 ianuarie 2015, Stanley International Betting et Stanleybet Malta, C-463/13, EU:C:2015:25, punctul 45, precum și Hotărârea din 28 ianuarie 2016, Laezza, C-375/14, EU:C:2016:60, punctul 21).
- 62 Trebuie amintit, de asemenea, că în special noțiunea „restricție” privește măsurile adoptate de un stat membru care, chiar dacă sunt aplicabile fără distincție, afectează libera circulație a serviciilor în celelalte state membre (Hotărârea din 12 septembrie 2013, Konstantinides, C-475/11, EU:C:2013:542, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 63 Or, o legislație națională care interzice, în manieră generală și absolută, orice publicitate pentru o anumită activitate este de natură să restrângă posibilitatea persoanelor care exercită această activitate de a se face cunoscute de către clientela lor potențială și de a promova serviciile pe care își propun să le ofere acesteia din urmă.
- 64 În consecință, trebuie să se considere că o astfel de legislație națională determină o restricție în calea liberei prestări a serviciilor.
- 65 În ceea ce privește justificarea unei astfel de restricții, măsurile naționale susceptibile să restrângă exercitarea libertăților fundamentale garantate de tratat pot fi admise doar cu condiția să urmărească un obiectiv de interes general, să fie de natură să asigure realizarea acestuia și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit (Hotărârea din 12 septembrie 2013, Konstantinides, C-475/11, EU:C:2013:542, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 66 În speță, instanța de trimitere a indicat că legislația națională în discuție în litigiul principal urmărește să protejeze sănătatea publică, precum și demnitatea profesiei de dentist.
- 67 Este necesar să se observe, în această privință, că protecția sănătății este unul dintre obiectivele care fac parte dintre cele care pot fi considerate motive imperative de interes general care pot să justifice o restricție privind libera prestare a serviciilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 martie 2009, Hartlauer, C-169/07, EU:C:2009:141, punctul 46, și Hotărârea din 12 septembrie 2013, Konstantinides, C-475/11, EU:C:2013:542, punctul 51).
- 68 În plus, având în vedere importanța relației de încredere care trebuie să prevaleze între dentist și pacientul său, trebuie să se considere că protecția demnității profesiei de dentist este, de asemenea, de natură să constituie un astfel de motiv imperativ de interes general.
- 69 Or, utilizarea intensivă a reclamelor sau alegerea de mesaje promoționale agresive sau de natură să inducă pacienții în eroare cu privire la îngrijirile propuse este susceptibilă, prin deteriorarea imaginii profesiei de dentist, prin alterarea relației dintre dentiști și pacienții lor, precum și prin favorizarea realizării de tratamente neadecvate sau care nu sunt necesare, să dăuneze protecției sănătății și să aducă atingere demnității profesiei de dentist.
- 70 În acest context, o interdicție generală și absolută a publicității este aptă să garanteze realizarea obiectivelor urmărite evitând orice utilizare, de către dentiști, a reclamelor și a mesajelor promoționale.
- 71 În ceea ce privește necesitatea unei restricții privind libera prestare a serviciilor, precum cea în discuție în litigiul principal, trebuie să se țină seama de faptul că sănătatea și viața persoanelor ocupă primul loc între bunurile și interesele protejate de tratat și că le revine, în principiu, statelor membre sarcina de a decide cu privire la nivelul la care înțeleg să asigure protecția sănătății publice, precum și cu privire la modul în care acest nivel trebuie atins. Întrucât acesta poate varia de la un stat membru la altul, este

necesar să se recunoască statelor membre o marjă de apreciere (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2010, *Ker-Optika*, C-108/09, EU:C:2010:725, punctul 58, și Hotărârea din 12 noiembrie 2015, *Visnapuu*, C-198/14, Eu:C:2015:751, punctul 118).

- 72 În aceste condiții, este necesar să se considere că, în pofida acestei marje de apreciere, restricția care decurge din aplicarea legislației naționale în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice, depășește ceea ce este necesar pentru a realiza obiectivele urmărite prin această legislație, amintite la punctul 66 din prezenta hotărâre.
- 73 Astfel, nu toate mesajele publicitare interzise prin această legislație sunt susceptibile, ca atare, să producă efectele contrare acestor obiective menționate la punctul 69 din prezenta hotărâre.
- 74 Este necesar să se sublinieze, de altfel, în această privință că, deși Curtea a constatat deja la punctul 57 din Hotărârea din 12 septembrie 2013, *Konstantinides* (C-475/11, EU:C:2013:542), compatibilitatea cu articolul 56 TFUE a unei reglementări naționale care interzice reclamele pentru serviciile medicale al căror conținut este contrar eticii profesionale, se impune constatarea că legislația în discuție în litigiul principal are un domeniu de aplicare mult mai larg.
- 75 În aceste condiții, trebuie să se considere că obiectivele urmărite de legislația în discuție în litigiul principal ar putea fi atinse prin intermediul unor măsuri mai puțin restrictive care să încadreze, eventual în mod strict, formele și modalitățile pe care le pot avea în mod valabil instrumentele de comunicare utilizate de dentiști, fără a le interzice totuși, în manieră generală și absolută, orice formă de publicitate.
- 76 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a șasea întrebare că articolul 56 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 77 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

- 1) **Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”) trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care protejează sănătatea publică și demnitatea profesiei de dentist, pe de o parte, interzicând în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice și, pe de altă parte, stabilind anumite cerințe de discreție în ceea ce privește plăcuțele cabinetelor stomatologice.**
- 2) **Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă („Directiva privind comerțul electronic”) trebuie interpretată în**

sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice, în măsura în care aceasta interzice orice formă de comunicări comerciale prin mijloace electronice, inclusiv prin intermediul unui site internet creat de un dentist.

- 3) **Articolul 56 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice.**

Semnături